

5. Negativ social arv

Den danske folkeskole skal sikre optimale muligheder for alle uanset elevernes socioøkonomiske, kulturelle eller sociale ressourcer, dvs. at eleverne skal have mulighed for at udvikle sig mest muligt uanset deres familiemæssige baggrund. En negativ social arv betyder i den forbindelse, at forældrenes ressourcer har betydning for deres børns muligheder og vanskeligheder⁷.

Som nævnt har Danmark en relativt stor gruppe af elever med svage præstationer. OECD viser i deres rapport fra 2004, at der blandt gruppen af lavt præsterende unge er en større andel af elever fra underprivilegerede familier, og at hjemmeforholdene har større betydning i Danmark end i undersøgelsens referencelande. Finland skiller sig ud som det land, der har haft mest succes med at kompensere for elevernes negative sociale arv⁸.

Resultaterne peger på, at elevernes sociale arv fortsat har betydning for, hvordan de klarer sig i skolen, dvs. for deres muligheder for at tilegne sig de færdigheder og forudsætninger, som er målet med undervisningen i folkeskolen. Resultaterne peger også på, at den danske folkeskole har haft meget lidt succes med at kompensere for negativ social arv.

5.1. Kommunernes indsats

Fra internationale undersøgelser ved vi, at netop uddannelse er en væsentlig forudsætning for at bryde den negative sociale arv⁹. I en rapport fra Socialforskningsinstituttet konkluderes det således, at folkeskolen kan medvirke til at kompensere for børns negative sociale arv, og at lærernes evne til at skabe sammenhæng og mening for eleverne, praksis i klasserummet samt

7) Nielsen, Anne Maj; Kirsten Fink-Jensen og Charlotte Ringmose (2005): *Skolen og den sociale arv*.

8) Ekholm, Mats et al. (2004): *OECD-rapport om grundskolen i Danmark – 2004*.

9) Ploug, Niels (red.) (2003): *Vidensopsamling om social arv*; Nielsen, Anne Maj et al. (2005): *Skolen og den sociale arv*.



egenskaber ved den enkelte lærer, som fx undervisningsmoral og entusiasme, er afgørende faktorer¹⁰. Det fremhæves endvidere, at intellektuelle udfordringer, forventninger til præstationer og støtte til at indfri faglige krav har stor betydning for gruppen af elever fra mindre privilegerede familier.

For at skolen kan sætte ind med støtte og vejledning, er det væsentligt at kende elevernes stærke og svage sider. Her kan de nye evalueringsredskaber komme til at spille en vigtig rolle. Test og dokumentation af elevernes kompetencer som grundlag for individuel tilrettelæggelse af undervisningen bør komme alle elever til gavn – ikke mindst elever med behov for en særlig indsats eller støtte. Løbende evaluering af resultater og metoder åbner mulighed for at følge disse elevers udvikling tæt.

Undersøgelser viser, at en tidlig indsats øger mulighederne for at kompensere for negativ social arv¹¹. En god start kan være med til at øge chancerne for, at børn af ressourcetsvage forældre klarer sig godt i skolen. Der har også de seneste år været fokus på en tidlig indsats. Siden 2004 har daginstitutionerne eksempelvis skullet arbejde mere systematisk med at dokumentere børnenes udvikling og læring, bl.a. ved at udarbejde pædagogiske læreplaner.

Kommunerne har en position, der giver mulighed for at skabe samspil mellem den sociale sektor og undervisningsområdet – og dermed for en tidlig og sammenhængende indsats. I den forbindelse er overgangen fra førskole til skole væsentlig. Også kommunernes vejledning om valg af uddannelse og erhverv har betydning. En evaluering om valg af uddannelse og erhverv fra Danmarks Evalueringsinstitut viser bl.a., at vejledningen ikke i tilstrækkeligt omfang er målrettet mod unge med særlige behov¹², jf. afsnit 10.

Undersøgelser fra Socialforskningsinstituttet peger på, at vi

10) Nielsen, Anne Maj; Kirsten Fink-Jensen og Charlotte Ringmose (2005): *Skolen og den sociale arv*.

11) Et tilsvarende resultat præsenteres i Ploug, Niels (red.) (2003): *Vidensopsamling om social arv*.

12) Danmarks Evalueringsinstitut (2007): *Vejledning om valg af uddannelse og erhverv*.

gennemgående ved for lidt om skolens mulighed for at kompensere for den negative sociale arv, og at der især mangler viden om, hvilke foranstaltninger der virker, og hvorfor de virker¹³.

Undervisningsministeriet igangsætter primo 2007 en afdækning af omfanget af børn i folkeskolealderen, der ikke modtager undervisning og står uden et reelt undervisningstilbud, samt en undersøgelse af anbragte børns undervisning med fokus på samarbejdet mellem myndigheder på social- og undervisningsområdet. Resultaterne af disse undersøgelser vil indgå i formandskabets videre arbejde.

5.2. Frit skolevalg

I relation til den negative sociale arvs betydning i folkeskolen er det relevant at se på sammenhængen til det frie skolevalg, både mellem folkeskolerne indbyrdes og mellem folkeskoler og privatskoler. Er det sådan, at frit skolevalg fører til social sortering, så børn af ressourcestærke forældre samles på udvalgte folkeskoler eller tages ud af folkeskolen til fordel for privatskoler?

Det frie skolevalg inden for og over kommunegrænser blev udbygget med en ændring af folkeskoleloven i 2005. Ændringen indebar, at forældre har krav på at få optaget deres barn på en folkeskole efter eget valg i deres bopælskommune eller i en anden kommune, hvis der er plads på den ønskede skole. Intentionen med det frie skolevalg har været at give alle forældre valgmuligheder for deres børn – ud over muligheden for privatskole.

Undersøgelser har vist, at elever med svag forældrebaggrund har fordel af at gå i klasser med børn af ressourcestærke forældre, mens de ressourcestærke elever ikke taber ved at gå sammen med ressourcesvage børn¹⁴.

13) Ploug, Niels (red.) (2003): *Vidensopsamling om social arv*; Nielsen, Anne Maj et al. (2005): *Skolen og den sociale arv*.

14) Rangvid, Beatrice Schindler (under udgivelse): *School Composition Effects in Denmark: Quantile Regression Evidence from PISA 2000*. Empirical Economics.



PISA København-undersøgelsen fra 2004 viser, at privatskolerne har et væsentligt forskelligt børnegrundlag at arbejde med i forhold til folkeskolerne. Det gælder først og fremmest elevernes sociale baggrund og forældreengagement. Undersøgelsen viser endvidere, at børnene i privatskolerne opnår bedre resultater end børnene i folkeskolen¹⁵.

En dansk undersøgelse af grundskolens betydning for, hvordan de unge klarer sig senere i uddannelsessystemet, har ikke fundet nogen entydig sammenhæng mellem privatskoler og omfanget af efterfølgende uddannelse¹⁶. Derimod viser internationale undersøgelser, at unge, der har gået på privatskole i grundskolealderen, typisk opnår flere års uddannelse end børn, der har gået i offentlige skoler. Den danske undersøgelse viser dog, at bestemte typer af privatskoler – fx kristne skoler og bogligt fokuserede skoler, som kun tilbyder undervisning på de ældste klassetrin – er forbundet med en positiv effekt, og at børn af forældre, der vælger disse skoler, opnår længere uddannelse end børn, der har gået i folkeskole¹⁷.

Formandskabet vil følge effekterne af det udvidede frie skolevalg, herunder fordelingen af elever mellem private og offentlige skoler.

15) Egelund, Niels og Beatrice Schindler Rangvid (2005): *PISA-København – kompetencer hos elever i 9. klasse i København*.

16) Rangvid, Beatrice Schindler (2003): *Do schools matter? The Influence of School Inputs on Student Performance and Outcomes*.

17) Rangvid, Beatrice Schindler (2003): *Do schools matter? The Influence of School Inputs on Student Performance and Outcomes*.

Elevernes sociale baggrund har betydning for, hvordan de klarer sig i skolen. Det er ikke i tilstrækkelig grad lykkedes den danske folkeskole at kompensere for den negative sociale arv. Derfor vil vi:

- *fokuserer på, hvordan de nye redskaber til evaluering i folkeskolen kan medvirke til at mindske betydningen af negativ social arv.*
- *belyse sammenhængen mellem frit skolevalg og social baggrund, herunder fordeling af eleverne mellem skolerne.*